

**Голові Комітету Верховної Ради
України з питань гуманітарної та
інформаційної політики
Микиті ПОТУРАЄВУ**

*Щодо реєстр. № 15350
від 25.06.2026*

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин (далі – Комітет) на своєму засіданні, проведеному 6 липня 2026 року (протокол № 150), розглянув проект Закону України про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо врегулювання питання стягнення аліментів бабою або дідом в інтересах внуків, реєстр. № 15350 від 25.06.2026, поданий народним депутатом України Приходько Н.І. (далі – законопроект).

Відповідно до пояснювальної записки *«метою та завданням законопроекту є забезпечення належного захисту прав та законних інтересів дітей шляхом надання бабі та дідові права на звернення до суду з вимогами про стягнення аліментів у разі їх фактичного утримання внуків».*

Для досягнення поставленої мети законопроектом пропонується внести до Сімейного кодексу України наступні зміни:

1. Частину третю статті 181 викласти в такій редакції:

«За рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків, інших законних представників дитини, а також баби або діда, з якими проживає дитина, в інтересах дитини».

2. Доповнити статтю 258 частиною третьою такого змісту:

«Баба і дід, з якими проживають малолітні, неповнолітні або повнолітні непрацездатні внуки, мають право звертатися до суду з позовом про стягнення аліментів на утримання внуків незалежно від встановлення опіки чи піклування над нею.

Реалізація бабою або дідом права на звернення до суду в інтересах внуків, у тому числі з вимогою про стягнення аліментів, не потребує надання їм статусу законного представника, опікуна чи піклувальника.

Суд при вирішенні спору враховує фактичне проживання дитини з бабою або дідом та необхідність забезпечення найкращих інтересів дитини».

Під час обговорення законопроекту члени Комітету звернули увагу на наступне:

1. Законопроектом пропонується внести зміни до статті 181 Сімейного кодексу України, відповідно до яких передбачається надання бабі та діду, з якими проживають внуки, право на звернення до суду з позовом про стягнення аліментів на утримання внуків *незалежно від встановлення опіки чи піклування над ними.* Водночас відповідно до чинної редакції частин першої і другої статті 258 Сімейного кодексу України «Баба і дід мають право на самозахист внуків. Баба і дід мають право звернутися за захистом прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних внуків до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних на те повноважень». Також було зазначено, що у Постанові від 04.02.2026 Верховний Суд (справа № 212/1496/24), посилаючись на положення статті 258 Сімейного кодексу України, сформував позицію, згідно з якою *«...чинним законодавством передбачено право баби та діда на процесуальне представництво онука (онучки) на підставі самого факту близького кровного споріднення, без необхідності встановлення опіки, піклування чи призначення їх опікуном або піклувальником... Баба та дід, з якими проживає онук (онучка), має право на подання в інтересах дитини позову до її батьків про стягнення аліментів без призначення опікуном дитини».* Подібний правовий висновок викладено також у постанові Верховного Суду від 22 грудня 2018 року у справі № 445/637/16-ц.

Враховуючи зазначені норми чинної редакції Сімейного кодексу України, а також беручи до уваги той факт, що згідно з положеннями частини п'ятої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» *висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права,* вбачається, що порушене у законопроекті питання стосовно надання бабі і діду, з якими проживає дитина, права звертатися до суду щодо стягнення аліментів вже є врегульованим.

Якщо метою змін, передбачених законопроектом, є встановлення прямої та однозначної норми, яка виключатиме необхідність кожного разу системно застосовувати положення різних статей кодексу, пропонувані у проекті формулювання потребують деяких уточнень. Так, у пояснювальній записці до проекту Закону зазначається, що *«в умовах сучасних соціально-економічних викликів, а також у зв'язку з наслідками збройної агресії проти України, значна*

кількість дітей фактично проживає разом із бабою та дідом, які здійснюють їхнє утримання та виховання». Збройна агресія проти України дійсно створила умови для деяких громадян, коли двоє або один із батьків не проживають разом із дитиною (наприклад, перебуваючи на фронті, лікуванні тощо). Разом з тим, сам факт проживання дитини разом з бабою і дідом не обов'язково означає, що батьки відмовляються від утримання дитини. Відтак для досягнення мети законопроекту критерієм надання права на стягнення аліментів має бути не лише обставина щодо проживання дитини разом з бабою або дідом (як це запропоновано у проекті), а й факт свідомого невиконання батьками свого обов'язку щодо утримання дитини. Крім того, для реалізації права на позов в законопроекті доцільно визначити мінімальний строк проживання дитини з бабою або дідом, адже відсутність чітко окреслених часових меж утворює правову невизначеність, за якої будь-яке короткострокове або тимчасове перебування дитини в родичів (баби та/або діда) може бути інтерпретовано як «фактичне проживання».

Також у законопроекті не врегульовано питання саме щодо практичних дій баби і діда в ситуації, коли обидва з батьків проживають окремо від дитини (*чи обов'язково в такому випадку стягуватимуться аліменти з обох батьків, чи дозволитиметься звернення до суду щодо стягнення аліментів лише з одного з них, які критерії щодо визначення розмірів грошових стягнень з кожного із батьків тощо*). Існування в чинному законодавстві загальних норм щодо надання права бабі і діду звертатися до суду з позовом до батьків про стягнення аліментів надає право врегулювання відповідних питань індивідуально у кожному судовому рішенні окремо. Водночас внесення пропонувань змін до Сімейного кодексу України створює необхідність більш детального врегулювання, яке усуне будь-які подальші неоднозначні трактування норм судами.

Крім того, народними депутатами України було акцентовано увагу на тому, що Верховною Радою України 28.04.2026 прийнято за основу проект Цивільного кодексу України (реєстр. № 15150), згідно з яким передбачається визнання Сімейного кодексу України (*до якого законопроектом реєстр. № 15350 пропонуються зміни*) таким, що втратив чинність. Враховуючи зазначене, пропонувані у законопроекті зміни доцільно розглядати в рамках підготовки до другого читання нового Цивільного кодексу України.

За підсумками обговорення Комітет ухвалив наступне рішення: звернутися до Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики з пропозицією врахувати зауваження Комітету при опрацюванні проекту Закону України про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо врегулювання питання стягнення аліментів бабою або дідом в інтересах внуків,

реєстр. № 15350 від 25.06.2026, поданого народним депутатом України
Приходько Н.І.

Голова Комітету

А. ЗАДОРЖНИЙ

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Задорожний Андрій Вікторович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000F00C3100CB23DC00
Дійсний до: 02.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-25/3-2026/160469 від 06.07.2026

2282090